

Uitleg over bescherming van persoonsgegevens

De cliëntenraad aan zet

Factsheet

versie december 2018

Colofon

Uitgave

Landelijke Cliëntenraad
Postbus 95966
2509 CZ Den Haag
T (070) 3499790
www.landelijkeclientenraad.nl
info@lcr-suwi.nl

Auteur

Yvet Bommeljé

Met medewerking van:

Kim Yen (Juris)
Eric Schreuders (Net2Legal)

Eindredactie

Rietje Krijnen

Vormgeving

Lawine visuele communicatie, Utrecht

© Landelijke Cliëntenraad, december 2018

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Aan de totstandkoming van deze publicatie is de grootst mogelijke zorg besteed. De Landelijke Cliëntenraad kan echter niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele onjuistheden, noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

Inhoud

Waarom deze uitleg?	5
Termen	6
Wat is privacy?	7
Privacy is een grondrecht	7
Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)	8
Plichten van de overheid	9
Rechten van de burger	10
De Autoriteit Persoonsgegevens (AP)	11
Persoonsgegevens en de Participatiewet	12
Medische gegevens	14
Persoonsgegevens en de Wmo	15
Gegevens van de burger, familie en sociale omgeving	15
Opvragen gegevens uit de Participatiewet, Jeugdwet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening	16
Medische gegevens	16
Persoonsgegevens en de Jeugdwet	17
Medische gegevens	17
Strafrecht-gegevens	18
Verwijsindex risicojongeren (VIR)	18
De rol van de cliëntenraad	22
Informatie over bescherming persoonsgegevens	22
Persoonsgegevens: noodzakelijk	23
Privacyregels voor de uitvoering	23
Beveiligingsplan en controle uitvoering	24

Big data	25
Contact met de achterban	26
Vragen en problemen	26
Meer informatie	27

Waarom deze uitleg?

Als u hulp nodig heeft van de gemeente, bijvoorbeeld voor een uitkering of voor zorg, moet u veel gegevens verstrekken. U moet formulieren invullen en u heeft gesprekken met medewerkers over uzelf. Vaak zijn dat heel persoonlijke gegevens. Voor een uitkering gaat het bijvoorbeeld om de reden waarom u niet voldoende inkomen kunt verdienen. U krijgt de vraag wat u bezit aan geld en spullen. U moet gegevens over uw partner, kinderen en huisgenoten achterlaten. En u moet ook uitleggen waarom u niet volledig kunt werken of welk werk u niet kunt doen.

Komt u bij de gemeente voor zorg omdat u een handicap heeft, dan gaat het over uw belemmeringen. De vraag is dan: wat doet u er zelf aan om die op te lossen? Wie zijn de mensen in uw gezin of omgeving en wie van hen kan u helpen? Heeft u hulp nodig voor uw kind, dan vraagt de gemeente vanalles over het gezin. Hoe gaat u met elkaar om? Zijn er andere problemen, zoals schulden, drankmisbruik, ruzies?

Het gaat dus om heel persoonlijke informatie. Die is noodzakelijk om te bepalen welke hulp u nodig heeft. De gemeente mag alleen niet álles vragen. Alles wat ze vragen, moet nodig zijn om te kunnen beslissen of u wel of geen hulp of zorg krijgt. Of wel of geen uitkering. De gemeente moet u vertellen waarom zij gegevens nodig hebben en wat ze met die gegevens gaan doen.

Een nieuwe privacy-wet

De gemeente kan nu al via computersystemen heel veel gegevens van haar inwoners inzien. De gemeente is verplicht om zorgvuldig met al deze gegevens om te gaan. Dat moet de gemeente ook kunnen bewijzen. Dat geldt voor gegevens in papieren dossiers en voor de gegevens die in computers zijn opgeslagen. Het recht op de bescherming van uw gegevens staat vast in de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Die geldt vanaf mei 2018 voor heel Europa.

Gemeenten krijgen steeds meer persoonsgegevens van hun burgers. Dat komt omdat gemeenten meer taken krijgen zoals de uitvoering van de Wmo en de Jeugdwet. Hierdoor wordt de bescherming van die persoonsgegevens (privacy) steeds belangrijker. Ook al omdat de AVG hier steeds strengere eisen aan stelt: gemeenten hebben meer plichten en burgers hebben meer rechten.

Meer rechten voor burgers/cliënten

Cliëntenorganisaties moeten daarom weten:

- Welke rechten cliënten hebben.
- Wat gemeenten wel en niet mogen vragen.
- Wat gemeenten moeten regelen om veilig met persoonsgegevens om te gaan.

Cliëntenraden kunnen controleren of de gemeente voldoende aan privacybescherming doet. En toetsen of de gemeente cliënten of burgers voldoende op hun rechten wijst. De cliëntenraden kunnen cliënten informatie geven over hun recht op bescherming van hun persoonsgegevens.

In deze factsheet leggen wij eerst uit wat privacy is. Vervolgens leggen we uit wat het recht op bescherming van persoonsgegevens inhoudt. Daarna gaan dieper in op de persoonsgegevens in de Participatiewet, Wmo, Jeugdwet en Wet gemeentelijke schuldhulpverlening.

Tot slot geven we aan wat u kunt doen om ervoor te zorgen dat gemeenten beter met persoonsgegevens omgaan. We hopen dat cliënten en cliëntenraden met deze informatie hun rechten goed kunnen beschermen. ●

Termen

In deze factsheet spreken we over 'gemeente'. We bedoelen hier ook mee de organisaties die de Participatiewet, Wmo, Jeugdwet en schuldhulpverlening uitvoeren. Dus ook de wijkteams. Al die onderdelen hebben in iedere gemeenten weer andere namen. Omdat Burgemeester en Wethouders van de gemeente altijd verantwoordelijk zijn, hebben we het hier over 'de gemeente'.

Verder spreken we over burger en cliënt. De burger heeft recht op privacy, maar voor de burger die de gemeente hulp vraagt gelden extra eisen. We gebruiken het woord 'klant' niet, omdat de burger voor deze wetten nergens anders naartoe kan dan naar de gemeente. Hij is dus geen klant met een vrije keuze. ●

Wat is privacy?

Privacy betekent dat u als burger recht hebt op een *ongestoorde persoonlijke levenssfeer*. Dat wil zeggen dat u dingen kunt doen zonder dat anderen dat weten of u daarin hinderen. Bijvoorbeeld:

- Ergens zijn of naartoe gaan: alleen of met anderen;
- U mag niet zomaar in de gaten gehouden worden;
- (Vertrouwelijke) brieven schrijven, telefoneren en e-mailen;
- Niemand mag zonder uw toestemming uw huis binnenkomen;
Er gelden regels voor huisbezoeken en controles aan huis. lees meer
- U bepaalt zelf aan wie u informatie over uzelf geeft. Dit is de bescherming van persoonsgegevens.

Privacy is een grondrecht

Het recht op privacy en de bescherming van persoonsgegevens is vastgelegd in artikel 10 van de Nederlandse Grondwet.

Artikel 10

1. Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op eerbiediging van zijn persoonlijke levenssfeer.
2. De wet stelt regels ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer in verband met het vastleggen en verstrekken van persoonsgegevens.
3. De wet stelt regels inzake de aanspraken van personen op kennisneming van over hen vastgelegde gegevens en van het gebruik dat daarvan wordt gemaakt, alsmede op verbetering van zodanige gegevens.

Dat recht is verder uitgewerkt in de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en de AVG-uitvoeringswetten. Hierin staan de regels hoe de overheid en bedrijven met persoonsgegevens moeten omgaan. Er staat ook in wat de rechten van de burger zijn. Iedereen, dus ook de gemeente en de landelijke overheid, moet zich houden aan wat er in de AVG is geregeld.

Internationaal

Ook buiten Nederland is privacy vastgelegd.

Zo staat in de Universele verklaring van de rechten van de mens (in artikel 12) dat: niemand onderworpen zal worden aan willekeurige inmenging in zijn persoonlijke aangelegenheden. [lees meer](#)

Voor alle EU-landen geldt vanaf mei 2018 de AVG.

Die is voor iedereen erg belangrijk. De plicht om

persoonsgegevens te beschermen is aangescherpt.

Burgers hebben meer rechten gekregen.

Allerlei wetten binnen deze landen moeten aan die strakkere regels voldoen. Overheden die zich niet aan de regels houden kunnen zeer hoge boetes krijgen.

[lees meer](#)

Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)

Een persoonsgegeven is: alle informatie die direct of indirect naar een persoon verwijst.

Verwerken van persoonsgegevens betekent onder meer: verzamelen, vastleggen, bewaren, opvragen en verstrekken

De AVG is in Nederland de basis voor de bescherming van de persoonsgegevens. Die bepaalt dat de burger recht heeft op bescherming van zijn persoonsgegevens. Die gegevens zijn van hemzelf: anderen kunnen die niet zo maar vragen of gebruiken. Dat recht mag doorbroken worden als voor een goede uitvoering van een andere wet bepaalde gegevens nodig zijn. Dan nog mogen persoonsgegevens niet zomaar worden gebruikt. Die wetten en regels moeten altijd voldoen aan de regels van de AVG. Wetten zoals de Participatiewet, Wmo en Jeugdwet moeten aangeven waarom gegevens nodig zijn, welke gegevens dat zijn en hoe daarmee moet worden omgegaan. Zo staat in de Participatiewet dat er persoonsgegevens nodig zijn om het recht op uitkering te bepalen. Het opvragen, opslaan en het omgaan met die gegevens, moet aan de regels van de AVG voldoen. Dat wil zeggen dat

cliënten daarover informatie moeten krijgen, dat gegevens alleen worden gebruikt voor de Participatiewet en dat gegevens beveiligd zijn. Dat geldt ook voor de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Jeugdwet en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening.

De gemeente, het wijkteam en alle andere organisaties moeten dus aan allerlei voorwaarden voldoen bij het verwerken van persoonsgegevens. We noemen de belangrijkste voorwaarden.

Plichten van de overheid

Doelbinding

Persoonsgegevens mogen alleen worden verzameld als het gaat om duidelijk omschreven en strak bepaalde doeleinden. Dit heet doelbinding. Voor de sociale dienst is uitvoering van de wet Suwi en de Participatiewet de doelbinding.

Zij mogen dus alleen persoonsgegevens verzamelen voor de uitvoering van doeleinden die in die wetten zijn vastgelegd. Ze mogen die gegevens dus niet zomaar doorgeven aan de afdelingen die andere wetten uitvoeren.

Proportionaliteit

De sociale dienst mag niet zomaar alles vragen. De dienst mag alleen persoonsgegevens verzamelen die écht noodzakelijk zijn. Dat wil zeggen: gegevens die nodig zijn om het recht op bijstand te bepalen en u te ondersteunen bij het zoeken naar werk. De gegevens moeten belangrijk zijn voor het doel: er mogen niet meer gegevens worden gevraagd dan nodig zijn.

Bijzondere gegevens

Sommige gegevens mogen niet worden verwerkt. Dat zijn bijvoorbeeld gegevens over uw gezondheid, strafrechtelijk verleden (of u een strafblad hebt) en uw levensbeschouwing (geloof). Daarvoor gelden dus nóg striktere eisen.

Gegevens over gezondheid mogen voor een uitkering alleen worden gevraagd als u ziek of arbeidsongeschikt bent en het de vraag is of u weer kunt gaan werken (re-integratie). Dan gaat het bijvoorbeeld over vragen over wat u aankunt, welk soort werk u wel of niet kunt uitvoeren. Sociale diensten mogen nooit hele medische dossiers opvragen. Ook niet van cliënten uit het doelgroepregister of cliënten die met loonkostensubsidie werken.

Vraagt u ondersteuning vanuit de Wmo dan mag de gemeente vragen naar uw

lichamelijke belemmeringen. Er mag ook een medisch advies worden gevraagd aan een arts of andere medicus. Bijvoorbeeld om te bepalen welke voorziening passend is voor uw belemmering. Maar ook hier geldt dat niet een heel medisch dossier mag worden gevraagd. Dat geldt ook voor de Jeugdwet.

De cliënt moet wel toestemming geven voor het opvragen van dat soort gegevens bij de arts. En de ambtenaar heeft een plicht tot geheimhouding.

Informatieplicht

De gemeente moet de cliënt uitleggen welke gegevens er worden verzameld.

Daarnaast moet de gemeente laten weten waarom dat gebeurt, waar de gegevens vandaan komen en wat er met de gegevens wordt gedaan. Ook moet u informatie krijgen over hoe u uw gegevens kunt inzien en verbeteren.

Beveiliging

De gemeente moet ervoor zorgen dat de persoonsgegevens van cliënten zijn beveiligd.

Dat betekent dat niemand er zo maar bij kan komen en dit geldt voor gegevens opgeslagen in computers maar ook voor papieren dossiers. Gegevens die niet meer worden gebruikt, moeten worden vernietigd.

Rechten van de burger

De burger heeft voor de bescherming van zijn persoonsgegevens verschillende rechten:

Recht op informatie

De burger moet weten welke gegevens er worden verzameld, waarom dat gebeurt, waar de gegevens vandaan komen en wie ze te zien krijgen. Speelt de overheid (gemeente) persoonsgegevens door aan andere instanties dan moet de burger dat ook weten.

Inzagerecht

De burger heeft het recht om te bekijken welke gegevens de gemeente (of andere organisaties binnen de gemeente zoals het wijkteam) vastlegt. De gemeente moet hem vertellen dat die mogelijkheid er is en hoe de burger de gegevens kan inzien.

Recht op correctie en verwijdering

De cliënt heeft het recht om (foute) gegevens te laten verbeteren, aanvullen, en om zijn gegevens te laten verwijderen.

Als iemand een verzoek doet om zijn gegevens in te zien, te verbeteren of te schrappen, moet de gemeente daar binnen 4 weken op reageren. Wil de gemeente niets laten inzien, corrigeren of schrappen, dan moet daar een goede reden voor zijn. U kunt bezwaar maken tegen die reden als u denkt dat het geen goede reden is.

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP)

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) houdt toezicht op de bescherming van de persoonsgegevens. Deze organisatie voert controles uit bij de overheid (dus ook gemeente en wijkteams) en bij bedrijven. Zijn er klachten of signalen van burgers dan worden die onderzocht. De AP kan inmiddels grote boetes opleggen aan organisaties die zich niet aan de regels houden.

De AP heeft aangekondigd extra op te letten hoe gemeenten omgaan met privacy-rechten van hun burgers. Zeker in het sociaal domein.

Persoonsgegevens en de Participatiewet

De gemeente voert de Participatiewet uit. Soms doet de sociale dienst dit, soms moet u eerst naar een wijkteam en sommige gemeenten hebben het op een andere manier georganiseerd.

De Participatiewet bepaalt dat gemeenten persoonsgegevens mogen verwerken voor:

- de beoordeling van het recht op bijstand,
- het ondersteunen bij het vinden van werk,
- het uitvoeren van controles.

De sociale diensten moeten zich daarbij houden aan de regels van de AVG.

Daarnaast gelden de wet Suwi (een soort koepelwet voor diverse sociale wetten, waaronder de Participatiewet, de WW en AOW) en de Participatiewet. Deze wetten hebben regels over het verwerken van persoonsgegevens. In de wet Suwi staan de instanties genoemd die aan de sociale dienst gegevens moeten geven over cliënten van de Participatiewet. Ook de instanties waaraan de gemeente gegevens van cliënten moet leveren, zijn erin opgenomen.

De cliënt zelf heeft een inlichtingenplicht: hij moet zelf gegevens opgeven die belangrijk zijn voor de uitkering en voor het vinden van werk. In de Participatiewet staat dat degene die aanklopt bij de sociale dienst zich moet legitimeren: de cliënt moet zijn identiteitsbewijs (paspoort, identiteitskaart of rijbewijs) laten zien. En het Burgerservicenummer (BSN) moet in de administratie van de gemeente worden vastgelegd. Dat vormt dan de basis voor het dossier van de cliënt. Met het Burgerservicenummer kan de sociale dienst al direct heel veel persoonsgegevens inzien die bij andere instanties van de overheid bekend zijn. Dat gaat via het zogenaamde Suwinet. Zo hoeft de burger niet telkens bij ieder loket hetzelfde verhaal te vertellen. Het Suwinet is geregeld in de wet Suwi: daarin staat welke gegevens tussen de instanties worden uitgewisseld en hoe ze dat veilig moeten doen.

Suwinet: inkijk in persoonsgegevens

Het Suwinet is een elektronische snelweg. Alleen bepaalde instanties krijgen toegang tot het Suwinet. Zo kunnen zij gegevens van burgers inzien die al ergens anders bij de overheid bekend zijn. Ze mogen niet álle gegevens inzien: alleen de informatie die zij nodig hebben om hun werk uit te voeren. De sociale dienst mag alleen gegevens inzien om het recht op bijstand te bepalen en voor hulp bij het zoeken naar werk.

Dat zijn gegevens over:

- met wie u in één huis woont: uw partner, kinderen, huisgenoten;
- uw huidige werk plus alle voorgaande banen en wat u daar hebt verdiend;
- opleidingen;
- inkomen, uitkeringen, nu en in het verleden;
- uw huis en ander onroerend goed;
- eventuele auto, caravan, aanhanger;
- heffingskortingen en toeslagen;
- rekeningnummers. en banksaldo's.

Binnen de sociale dienst mogen ambtenaren alleen gegevens van hún cliënt zien en alleen de gegevens die nodig zijn om hun werk goed te doen. Dus het is niet zo dat alle ambtenaren alle gegevens mogen inzien. Bovendien hebben ze een geheimhoudingsplicht. Dat is vastgelegd in het ambtenarenrecht en in de Participatiewet.

De wet Suwi bepaalt:

- welke instanties Suwinet mogen gebruiken om gegevens in te zien (gebruikers);
- welke instanties hun cliëntgegevens mogen laten inzien (bronnen);
- welke maatregelen de bronnen en de gebruikers moeten nemen om het gebruik goed te regelen en te beveiligen;
- dat zij moeten verantwoorden (op papier) dat zij zorgvuldig met de gegevens omgaan.

Meer informatie over Suwinet vindt u op de [website van het BKWI](#), de beheerder. Daar staat ook een [lijst](#) met de gegevens die via Suwinet worden uitgewisseld en hoe u uw eigen gegevens kunt inzien.

Gegevens van het Inlichtingenbureau

De gemeente voert controles uit via het Inlichtingenbureau. Dit bureau signaleert onder andere of u tijdens de uitkeringsperiode inkomsten hebt gekregen, een auto heeft gekocht of boven het vrij te laten vermogen zit. Meer informatie over het Inlichtingenbureau vindt u op www.inlichtingenbureau.nl. [XXX LINKEN]

Naast de gegevens die de gemeente via Suwinet en het Inlichtingenbureau krijgt, hebben gemeenten ook nog eigen systemen met gegevens van hun cliënten.

Medische gegevens

De gemeente kan voor haar re-integratietask medische gegevens opvragen over de cliënt. Het gaat dan alleen om bepaalde gegevens die belangrijk zijn voor het beoordelen of de cliënt mag werken.

- Hoe staat het met zijn gezondheid en zijn belastbaarheid;
- Welk werk mag hij wel en niet uitvoeren;
- Zijn er aanpassingen of andere voorzieningen nodig?

Soms krijgt een cliënt hiervoor een aparte medische keuring om te kijken wat hij aan kan. Met deze gegevens over de gezondheid moeten gemeenten extra voorzichtig zijn.

Wil de gemeente gegevens over uw gezondheid hebben, dan moet de consulent u uitleggen waarom dat is en ook aangeven om welke gegevens het precies gaat. Hij moet u hiervoor toestemming vragen. U moet hier schriftelijk toestemming voor geven. De gemeente mag u ook nooit vragen om zelf een heel medisch rapport of dossier bij uw dokter op te vragen om aan hem door te geven.

- Cliëntenraad: geeft jullie gemeente je al deze informatie?

Persoonsgegevens en de Wmo

De gemeente voert de Wmo uit. Dat doet een gemeentelijke afdeling (of loket) Wmo of een andere organisatie binnen de gemeente, zoals een wijkteam.¹

In de Wmo staat dat de gemeente persoonsgegevens mag verwerken voor:

- het onderzoek naar een maatwerkvoorziening;
- de verstrekking van de maatwerkvoorziening;
- de eigen bijdrage;
- het persoonsgebonden budget;
- voor her-beoordeling van de situatie;
- voor controle.

Daarbij gelden altijd de regels van de AVG.

Gegevens van de burger, familie en sociale omgeving

De burger meldt zich bij de gemeente als hij ondersteuning of zorg nodig heeft.

In het eerste gesprek wordt gekeken wat er precies nodig is. Misschien kan iemand zich al redden met tafeltje dekje voor de maaltijden. Of is het mogelijk dat een familielid of buur kan helpen bij de boodschappen of het doen van het huishouden. Kan dat niet, dan volgt een onderzoek of een zogenaamde maatwerkvoorziening (Wmo-voorziening) noodzakelijk is. In dat onderzoek kan de gemeente vragen stellen over:

- de mate waarin de burger zelfredzaam is: wat hij kan, welke belemmeringen er zijn, waardoor die komen, wat hij niet meer kan;
- wie tot zijn naaste omgeving of sociale netwerk behoren. Dat kan een partner zijn, maar ook de kinderen, een kennis die mantelzorger is, andere huisgenoten of burens. Of die kunnen helpen, en zo nee: waarom niet (afstand, leeftijd, ziekte).

Bij ieder onderzoek moet de gemeente zich afvragen: welke informatie is echt van belang voor het bepalen of iemand een voorziening kan krijgen. Soms zijn meer gegevens nodig. Als bijvoorbeeld uit het gesprek blijkt dat de cliënt in financiële problemen zit, dan kan de Wmo-consulent vragen of de cliënt bekend is in de gemeente bij de schuldhulpverlening of bij de sociale dienst.

Als er problemen met de kinderen zijn, kan hij ook navraag doen bij de consulent van de Jeugdwet. Maar dit kan alleen als dat noodzakelijk is voor de aanvraag van de

¹ De toegang tot en de verwerking van persoonsgegevens voor Beschermd wonen, de maatschappelijke opvang en het AMHK/Veilig Thuis zijn op een aparte manier geregeld. We laten deze hier buiten beschouwing.

Wmo-maatwerkvoorziening en het oplossen van het probleem van de cliënt, zo staat het in de Wmo. Een consulent mag dus nooit zomaar andere dossiers opvragen.

Opvragen gegevens uit de Participatiewet, Jeugdwet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

Als de consulent gegevens uit andere dossiers wil opvragen, dan moet hij aan u uitleggen waarom dat noodzakelijk is. Het is mogelijk dat de consulent met collega's wil afspreken wie wat voor u gaat doen. Of omdat hij vindt dat u eigenlijk nog andere hulp nodig heeft. De consulent moet precies uitleggen waarom hij gegevens uit andere dossiers wil hebben en om welke gegevens het gaat.

Medische gegevens

Volgens de Wmo mag de gemeente gegevens opvragen over de gezondheid van de cliënt. Maar alleen voor zover dat nodig is voor het bepalen van zijn zelfredzaamheid, participatie en de maatwerkvoorziening. Gegevens over de gezondheid horen tot de zogenaamde bijzondere gegevens in de AVG. Die gegevens mogen dus alleen in zeer uitzonderlijke gevallen worden verwerkt. De gemeente hoort hier extra voorzichtig mee te zijn. Zij mag dus nooit hele medische dossiers opvragen, maar hoogstens uitkomsten van onderzoeken en adviezen. De behandelend arts of andere geneeskundige let hier ook op, omdat hij een medisch beroepsgeheim heeft. Dat houdt in dat hij geen gegevens mag verstrekken, behalve in heel uitzonderlijke situaties. En dan nog zal het meer gaan wat voor u de beste ondersteuning is en niet over wat u nu precies mankeert. Wil de gemeente gegevens over uw gezondheid hebben, dan moet de consulent u uitleggen waarom dat is en ook aangeven om welke gegevens het precies gaat. Hij moet u hiervoor toestemming vragen. U moet hier schriftelijk toestemming voor geven. De gemeente mag u ook nooit vragen om zelf een heel medisch rapport of dossier bij uw dokter op te vragen om aan hem door te geven.

- Cliëntenraad: geeft jullie gemeente je al deze informatie?

Persoonsgegevens en de Jeugdwet

Bij de uitvoering van de Jeugdwet zijn diverse instellingen betrokken. De gemeente is eigenlijk de toegangspoort. De jongere en/of zijn ouders melden allereerst de hulpvraag bij de gemeente, het wijkteam of een speciaal loket voor de Jeugdwet. Gespecialiseerde instellingen geven vervolgens de echte hulp.

In de Jeugdwet staat aangegeven dat de gemeente persoonsgegevens mag verwerken voor:

- de toeleiding naar en advisering over jeugdhulp;
- het inzetten van jeugdhulp;
- de financiering van de jeugdhulp (betaling aan de hulpverleners);
- fraudeonderzoek;
- zaken die te maken hebben met de kinderbescherming, jeugdreclassering en kinderrechter.

Voor de verwerking van persoonsgegevens geldt verder de AVG, dus de gegevens moeten noodzakelijk zijn voor deze taken en zo beperkt mogelijk zijn. Niet voor alle taken zijn volledige gegevens van de jeugdige en zijn ouders nodig. Het is dus niet de bedoeling dat er standaard hele dossiers worden uitgewisseld en verwerkt. Gespecialiseerde organisaties zorgen voor de uitvoering van de jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering. Daarvoor gelden aparte regels. De mensen die bij die organisaties werken hebben een strikt beroepsgeheim.

Medische gegevens

De gemeente mag van de Jeugdwet gegevens over de gezondheid verwerken, maar alleen als dat nodig is voor de hulpvraag. Gegevens over de gezondheid horen tot de zogenaamde bijzondere gegevens in de AVG. Die bijzondere gegevens mogen dus alleen in zeer uitzonderlijke gevallen worden verwerkt. De gemeente hoort dus hier extra voorzichtig mee te zijn. Zij mag **nóóit** hele medische dossiers opvragen. Wil de gemeente dat soort gegevens hebben, dan moet de consulent u uitleggen waarom dat is en om welke gegevens het gaat. Hij moet u daarvoor om toestemming vragen. U moet hiervoor schriftelijk toestemming geven.

Recht op Opt-out (geheimhouding) jeugd-GGz

De organisaties die jeugdhulp verlenen sturen de gemeente een rekening voor de zorg die zij hebben gegeven. Hierop staat bijvoorbeeld de soort behandeling. Uit

de behandeling is ook vaak af te leiden wat de aandoening is. Daarom is de soort behandeling ook een medische gegeven. Met dat bijzondere gegeven moet ook extra zorgvuldig worden omgesprongen. De hulpverlener GGz moet jongeren en de ouders vertellen dat zij de soort behandeling geheim kunnen houden. Jongeren kunnen vragen die behandeling voor specialistische geestelijke gezondheidszorg (GGz) niet te vermelden op de rekening. Zo blijft de soort zorg en dus de aandoening geheim. Dit heet het recht op de zogenaamde *opt-out*.

Strafrecht-gegevens

Bij een aantal taken van de Jeugdwet zijn gegevens nodig die vallen onder het strafrecht. Bijvoorbeeld over contact met de politie, strafzaken en dergelijke. Gegevens over strafrecht en justitie vallen onder de bijzondere gegevens uit de AVG. De gemeente moet hier dus extra voorzichtig mee zijn. Zij mag daar alleen naar vragen als dat van belang is voor uw hulpvraag en de hulp die u zoekt. De uitwisseling van gegevens tussen kinderrecht, politie, raad voor de kindbescherming, reclassering en gemeente gaat via een gesloten computersysteem. Daar kan niemand anders bij.

Verwijsindex risicojongeren (VIR)

Hulpverleners, politie en afdelingen van de gemeente kunnen een jongere aanmelden in de zogenaamde verwijsindex risicojongeren (VIR). Dat is als zij vinden dat er hulp ingezet moet worden. In de Jeugdwet staat welke instanties die meldingen mogen doen en inzien. Die instanties moeten hierover een afspraak met de gemeente hebben. Zij kunnen een melding over de jongere doen als zij denken dat deze ernstige risico's loopt in zijn ontwikkeling. Als er meerdere risico's over een jongere zijn gemeld, dan moet een hulpverlener in actie komen. Het is de bedoeling om er zo op tijd bij te zijn om erger te voorkomen. Degene die de melding doet in de VIR hoeft *geen* toestemming te vragen aan de jongeren en zijn ouders. U (uw kind) kunt daarin vermeld staan zonder dat u het weet. U kunt hierover wel informatie vragen bij de gemeente. U heeft het recht om inzage, correctie en om de melding te laten verwijderen. De gemeente moet dat recht geven.

- Cliëntenraad: geeft jullie gemeente al deze informatie?

Persoonsgegevens en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening

Gemeenten hebben de taak om mensen met financiële problemen hulp te bieden. Dat is geregeld in de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs). Iedere gemeente heeft de schuldhulpverlening op een andere wijze geregeld. Soms doet de gemeente dat zelf, bijvoorbeeld in een aparte afdeling Schuldhulpverlening, of dit ligt bij de Gemeentelijke Kredietbank of een andere organisatie die de gemeente heeft aangewezen.

De gemeente is altijd verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening.

Let op: er zijn ook andere schuldhulpverleners actief die *niet* in opdracht van de gemeente werken. Zij hoeven zich dus ook niet aan de regels van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening te houden.

Volgens de Wgs mag de gemeente alle gegevens opvragen die voor de schuldhulpverlening van belang zijn. Zij moet zich daarbij wel aan de AVG houden. Gegevens hiervoor moeten dus echt noodzakelijk zijn. Voor de uitvoering van de wet is het bijvoorbeeld nodig om gegevens op te vragen bij de bank, de belastingdienst, uitkeringsinstanties, werkgevers en bij schuldeisers. De schuldhulpverlener van de gemeente moet u hierover informeren en uw medewerking vragen. U heeft recht om uw gegevens in te zien, te wijzigen of te verwijderen.

Huisbezoek vroegsignalering

Steeds meer gemeenten doen aan zogenaamde vroegsignalering. Zij krijgen een melding wanneer iemand achterstanden heeft met het betalen van vaste lasten. Dat gaat dan om huur, de verzekering voor ziektekosten, energie- en water. Een hulpverlener komt dan langs om zijn hulp aan te bieden.

Wijkteams en keukentafelgesprekken

Veel gemeenten werken met sociale teams of wijkteams. Misschien moet u voor de aanvraag van een uitkering naar zo'n wijkteam. Soms werkt het wijkteam alleen voor mensen die jeugdhulp vragen of voor de Wmo. Dat is per gemeente heel verschillend. De gemeente is wel altijd verantwoordelijk voor wat er in het wijkteam gebeurt. Voor het wijkteam gelden dus alle regels die voor de gemeente ook gelden. Dus alle regels die we hiervoor hebben besproken. De gemeente bepaalt hoe het wijkteam met persoonsgegevens omgaat. Dat ligt vast in het contract dat zij met het wijkteam sluit. Soms is er een apart protocol. Die afspraken zijn openbaar. Vraag deze op als cliëntenraad. Het gesprek dat wijkteams voeren met cliënten wordt wel het 'keukentafelgesprek' genoemd. Zoals gezegd geldt ook voor de wijkteams de Algemene Verordening gegevensbescherming (AVG). De consulent van het wijkteam moet dus precies aangeven welke gegevens hij nodig heeft voor de aanvraag van uw uitkering, uw vraag naar Wmo-hulp, hulp

voor uw kind of bij schulden. En waarom hij die gegevens nodig heeft. Ze mogen niet zo maar van alles vragen. De consulent van het wijkteam moet u ook informatie geven over uw inzage- en correctierecht. Die informatie moet duidelijk en begrijpelijk zijn.

Als het wijkteam gegevens nodig heeft uit andere dossiers en van andere organisaties, dan moet de consulent aangeven welke gegevens dat precies zijn en waarvoor hij ze nodig heeft. Als het wijkteam gegevens doorgeeft aan andere instanties (bijvoorbeeld hemaatschappelijk werk), moet dat in een overeenkomst tussen de gemeente en die instantie zijn vastgelegd. Ook in dit geval moet aan u worden uitgelegd waarom de andere instanties die gegevens nodig hebben. Net als bij gemeentelijke afdelingen, moet ook bij het wijkteam worden gecontroleerd hoe ze met persoonsgegevens omgaan. Daarover moet het wijkteam verantwoording afleggen aan de gemeenteraad. Die informatie is openbaar.

In dit geval neemt de gemeente het initiatief om te helpen, zonder dat de burger daarom heeft gevraagd. De hulpverlener moet dan ook goed uitleg geven hoe hij aan de gegevens komt en hoe hij gaat helpen.

De gemeente is ook verplicht om precies in het beleid te omschrijven hoe zij te werk gaat: welke meldingen er worden opgevraagd, en om welke instanties het gaat. Die instanties moeten dan ook goed geregeld hebben dat zij die gegevens mogen leveren. En de gemeente moet beschrijven hoe zij met die gegevens omgaat. Dat moet voldoen aan de AVG en de gemeenteraad moet dat kunnen controleren.

- Cliëntenraad: geeft jullie gemeente je al deze informatie?

De rol van de cliëntenraad

De overheid moet kunnen garanderen dat gegevens van burgers in veilige handen zijn. Dat geldt des te meer voor al die zeer persoonlijke gegevens van burgers. Burgers die van diezelfde overheid voor hun bestaan afhankelijk zijn. Gemeenten proberen zorgvuldig te werken. Maar soms gaat het mis en komen gegevens verkeerd terecht. In kranten, op de radio of televisie wordt hier wel eens over gesproken. Gemeenten zijn wel druk bezig om dit te verbeteren. Daarom doet de cliëntenraad er goed aan om dit onderwerp op de agenda te zetten en te houden. We geven daarvoor een aantal aandachtspunten.

Informatie over bescherming persoonsgegevens

De gemeente moet de burger informeren over de gegevens die de gemeente van hem heeft verzameld. De gemeente moet zeggen voor welk doel dat is gebeurd, hoe de burger die gegevens kan inzien en kan corrigeren. Dit geldt voor álle burgers. Cliënten van de Participatiewet, de Wmo, de Jeugdwet en de schuldhulpverlening moeten informatie krijgen over de gegevens die specifiek voor de uitvoering van deze wetten worden verzameld.

Wat kan de cliëntenraad doen?

Check hoe het zit met de informatie over bescherming van persoonsgegevens:

- Is er een algemene folder over de gegevens die de gemeente van haar burgers verzamelt en waarom dat gebeurt? Staat dit in een aparte paragraaf op de website?
- Wordt er voldoende en begrijpelijke informatie gegeven over de verwerking van de gegevens van cliënten van de Participatiewet, de Wmo, de Jeugdwet en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening? Het gaat om informatie op papier en ook mondeling.
- Krijgt de cliënt voldoende informatie over het inzagerecht en het correctierecht. En weet de cliënt wat hij moet doen om dat recht te krijgen?
- Geeft de gemeente alle informatie die in dit document is besproken?

Persoonsgegevens: noodzakelijk

Volgens de AVG mogen alleen gegevens worden verzameld die noodzakelijk zijn om de wet uit te voeren. En dan ook nog zo min mogelijk gegevens. Om goede hulp te bieden, is het soms nodig meer gegevens aan u te vragen of bij anderen op te vragen. De consulent moet uitleggen waarom dat zo is.

Wat kan de cliëntenraad doen?

Check hoe het zit met deze eis tot noodzaak en terughoudendheid:

- Zijn er (aanvraag)formulieren, hoe zien die eruit? Zijn er vragen die niet in alle gevallen van belang zijn, vragen die alleen gelden voor bepaalde situaties of doelgroepen? Dan kan het zijn dat er te veel gegevens worden gevraagd.
- Geeft de gemeente informatie waarom en op basis van welke wet ze deze vragen stelt?
- Hanteert de gemeente lijsten met vragen waarvan niet duidelijk is wat ze direct met uw hulpvraag te maken hebben? Een voorbeeld is de Zelfredzaamheidsmatrix met tientallen vragen over allerlei privé-kwesties. Dat soort ongerichte vragenlijsten voldoen niet aan de AVG.
- Check of persoonsgegevens worden verstrekt aan andere medewerkers of dat ze toegankelijk zijn voor andere afdelingen. U kunt aan de gemeente de vraag stellen:
 - ▶ Wie heeft toegang tot welke gegevens?
 - ▶ Wie kan er precies bij uw gegevens: alleen uw consulent of alle consulenten? Of ook nog mensen van andere afdelingen?

Een voorbeeld: in veel gemeenten kunnen consulenten Wmo bij de gegevens van alle Wmo-cliënten. En zelfs bij cliënten van de Participatiewet. Dat mag dus niet.

Privacyregels voor de uitvoering

De gemeente moet voldoen aan allerlei normen voor privacy en beveiliging, aan de AVG en aan de specifieke wetten. Voor de medewerkers moeten er regels zijn voor hoe ze om moeten gaan met de bescherming van persoonsgegevens. Soms noemen ze dat een protocol.

Wat kan de cliëntenraad doen?

Check of er regels zijn voor de uitvoering:

- Heeft de gemeente regels voor de uitvoering / een privacyprotocol? Zijn die er ook voor de uitvoering van de Participatiewet, Wmo, Jeugdwet en schuldhulpverlening?
- Staat daar iets in over het informeren van cliënten?
- Hoe moeten de consultants omgaan met de extra beveiliging van medische gegevens en gegevens over strafrecht / justitie?
- Hoe zit dit met de wijkteams?

Beveiligingsplan en controle uitvoering

De gemeente heeft een *beveiligingsplan* persoonsgegevens. Ook zijn er aparte beveiligingsplannen voor de gegevens die worden verzameld voor de Participatiewet, Wmo, Jeugdwet en schuldhulpverlening. De gemeente controleert hoe er in de praktijk met de persoonsgegevens van cliënten wordt omgegaan. Dat doen speciale ambtenaren, de zogenaamde functionaris gegevens bescherming (FG) of een security officer. Blijkt dat er onzorgvuldig met persoonsgegevens wordt omgegaan, dan moet de gemeente maatregelen nemen. Ook als het gaat om individuele ambtenaren. Zij maakt daarover een *verantwoording*. De gemeente legt het Beveiligingsplan en de Verantwoording voor aan de gemeenteraad. Die kan dat goedkeuren of afkeuren.

Wat kan de cliëntenraad doen?

Check hoe het zit met het beveiligingsplan en de controle:

- Vraag het Beveiligingsplan op en de Verantwoording.
- Is duidelijk hoe het ervoor staat met de bescherming van de persoonsgegevens Participatiewet, Wmo, Jeugdwet en schuldhulpverlening?
- Is aangegeven wat er uit controles is gekomen en welke maatregelen worden genomen om te verbeteren?
- Staat aangegeven hoe het gaat met de extra beveiliging van de bijzondere gegevens uit de AVG: de medische gegevens (Wmo, Jeugdwet en soms Participatiewet), de gegevens strafrecht en justitie (Jeugdwet)?
- Heeft de gemeente een functionaris gegevensbescherming of een security officer? Wat is zijn oordeel over de beveiliging van de gegevens van cliënten?

Big data

'Big data' is een nieuwe trend, ook binnen gemeenten. Zij denken dat dat inzicht kan bieden in bijvoorbeeld wijken met een groot risico op eenzaamheid en zorgbehoeften, groepen met een groter risico op werkloosheid, criminaliteit enzovoorts. Big data is het verzamelen van veel data en het analyseren daarvan. Dat hoort te gebeuren met anonieme gegevens. Soms komen die gegevens uit bestanden van de gemeente en soms ook bijvoorbeeld van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Maar soms komen ze ook uit andere bronnen, zoals het internet.

Met die gegevens worden statistieken en bijvoorbeeld risicoprofielen gemaakt. Het maken van statistieken mag alleen met gegevens zonder kenmerken die terug te leiden zijn tot een persoon: het BSN-nummer, de naam, het adres mogen niet gebruikt worden voor big data. Een wijkcode of een postcode mag wel worden opgenomen. De uiteindelijke statistiek mag ook niet wijzen op personen die gemakkelijk te vinden zijn. Er mag dus nooit uitkomen dat in postcode 1234AB 5 vrouwen wonen die ouder

*Hou het onderwerp bescherming
persoonsgegevens op de agenda*

zijn dan 80 jaar, want dan weet iedereen wie dat zijn.

Het maken van risicoprofielen is wat anders. Dat gebeurt niet altijd op een onderbouwde, wetenschappelijke wijze. Soms gebeurt dat zelfs op 'ervaring' of 'onderbuikgevoel'. Dat is heel riskant. De gemeente mag niet op basis van uitkomsten zomaar maatregelen tegen individuele personen nemen. Wat opgaat voor een groep, betekent niet dat dat zomaar geldt voor een persoon die toevallig dezelfde kenmerken heeft.

Wat kan de cliëntenraad doen?

- Check of de gemeente big data of profilering toepast;
- Vraag naar de grondslag: met welk recht zij dat doet;
- Vraag wat het doel daarvan is;
- Vraag waar ze de gegevens vandaan halen en of die anoniem gemaakt zijn;
- Vraag wat ze met de gegevens hebben gedaan;
- Vraag hoe ze de uitkomsten van de big data gaan toepassen;
- Schakel iemand in die kan beoordelen of de activiteiten van de gemeente wel toegestaan zijn.

Contact met de achterban

- Informeer de achterban over de bescherming persoonsgegevens. Laat weten welke rechten burgers en cliënten hebben en hoe de gemeente hiermee om moet gaan.
- Vraag cliënten wat hun ervaringen zijn.

Vragen en problemen

Leg vragen eerst voor aan het hoofd van de betreffende afdeling, en/of de wethouder. Leg problemen eerst officieel voor aan het college van B&W, dan aan de gemeenteraad. Zijn de problemen dan niet opgelost:

- informeer de gemeentelijk Ombudsman
- bespreek dit met de lokale / regionale Rekenkamer(commissie)
- informeer de Autoriteit Persoonsgegevens (die moet landelijk waken over privacy)
- informeer de Nationale Ombudsman.

Meer informatie

Raadpleeg de site van de Autoriteit Persoonsgegevens:

<https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl>. Daarop staat uitleg voor burgers over hun recht op privacy. U kunt daar signalen doorgeven. Er staan ook formulieren op voor het opvragen van de gegevens bij instanties, zoals de gemeente.

Zie onder: Wat burgers zelf kunnen doen:

<https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/zelf-doen/>